

GROTE OF SINT-LAURENSKERK ROTTERDAM

CANTATEDIENST

ZONDAG 20 SEPTEMBER 2026

19:00 UUR

JOHANN SEBASTIAN BACH

KOMM DU SÜßE TODESSTUNDE BWV 161

MAX REGER

NACHTLIED OP. 138 NR. 3

LIVESTREAM VIA: WWW.LAURENSVOCAAL.NL

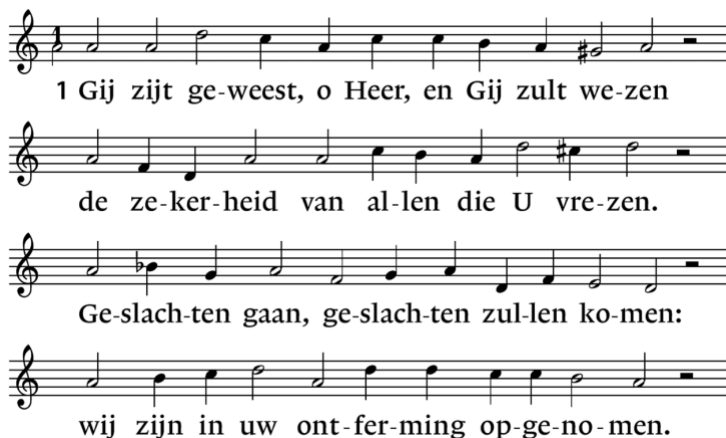
Wij gaan staan

Bemoediging Onze hulp in de Naam van de Heer,
Die hemel en aarde gemaakt heeft.

Drempelgebed Heer onze God,
 Vergeef ons al wat wij misdeden,
 En laat ons weer in vrede leven,
 Door Christus onze Heer,
Amen.

Lied Psalm 90

1 Cantorij

1 Gij zijt ge-weest, o Heer, en Gij zult we-zen
de ze-ker-heid van al-len die U vre-zen.
Ge-slach-ten gaan, ge-slach-ten zul-len ko-men:
wij zijn in uw ont-fer-ming op-ge-no-men.

2 Gemeente

Nog eer de bergen uit de baaierd stegen,
de aarde en de zee gestalte kregen,
nog eer uw scheppend woord aan alle leven
een wereld om te wonen heeft gegeven,
God, zijt Gij God, dezelfde die Gij zijt,
van eeuwigheid en tot in eeuwigheid.

3 Cantorij

O Here God, Gij wendt het mensenleven
om het weer aan het stof terug te geven.
Gij zegt: Keer weder, mensenkind, keer weder.
Want duizend jaren, Gij ziet op ze neder
als op een nachtwolk, zij zijn in uw oog
gelijk de dag van gisteren die vervloeg.

6 Allen

Zeventig, tachtig jaren mensenleven,
is dat, o Heer, om hoog van op te geven?
't Is moeite en verdriet. Och mocht het wezen
dat wij U kenden naar Gij zijt te vrezen.
Leer Gij ons zo te leven, dag voor dag,
dat in ons hart de wijsheid wonen mag.

Wij gaan zitten

Gebed

Schriftlezing Lucas 7, vers 11-17

11 Niet lang daarna ging Jezus naar een stad die Naïn heet, en zijn leerlingen en een grote menigte gingen met Hem mee. 12 Toen Hij de poort van de stad naderde, werd er net een dode naar buiten gedragen, de enige zoon van een vrouw die ook al weduwe was. Een groot aantal mensen vergezelde haar. 13 Toen de Heer haar zag, kreeg Hij medelijden met haar en zei: 'Weeklaag niet meer.' 14 Hij kwam dichterbij, raakte de lijkbaar aan – de dragers bleven stilstaan – en zei: 'Jongeman, Ik zeg je: sta op!' 15 De dode richtte zich op en begon te spreken, en Jezus gaf hem terug aan zijn moeder. 16 Allen werden vervuld van ontzag en loofden God met de woorden: 'Een groot profeet is onder ons opgestaan,' en: 'God heeft zich over zijn volk ontfemd!' 17 Het nieuws over Hem verspreidde zich in heel Judea en in de wijde omtrek.

Vertaling: De Nieuwe Bijbelvertaling

Overdenking

Inzameling der gaven

De opbrengst van deze rondgang is bestemd voor diaconie en kerkrentmeesters. In de collecte bij de uitgang wordt uw speciale gift gevraagd voor de aan deze Cantatedienst verbonden kosten (zie pagina 9 van deze liturgie voor meer informatie).

Orgelspel

1 Cantorij

1 Eens komt de gro-te zo-mer
 waar-in zich 't hart ver-blijdt.
 God zal op aar-de ko-men
 met groe-ne eeu-wig-heid.
 De he-mel en de aar-de
 wordt stra-len-de en puur.
 God zal zich o-pen-ba-ren
 in heel zijn cre-a-tuur.

2 Gemeente

Geen woord kan het bereiken,
 het is aan niets gelijk,
 met niets te vergelijken
 dat schone koninkrijk.
 Als God zich openbaren
 zal op de jongste dag
 dan zullen wij ervaren
 wat Hij met ons vermag.

6 Cantorij

Dan breekt muziek van snaren
aan alle kanten uit
een niet te evenaren,
een goddelijk geluid.
De engelen omringen
met heiligen tesaam
de troon van God en zingen
de glorie van het Lam.

8 Allen

Dan zal het loflied schallen
rondom de gouden troon,
dan heffen wij daar allen
met grote vreugde aan:
lof zij en eer en sterkte
de Vader en de Zoon,
de Geest om al zijn werken
zij lof van nu voortaan.

Cantate Komm, du süße Todesstunde BWV 161 J.S. Bach (1685-1750)

1. Aria Alt

Komm, du süße Todesstunde,
Da mein Geist
Honig speist
Aus des Löwens Munde;
Mache meinen Abschied süße,
Säume nicht,
Letztes Licht,
Dass ich meinen Heiland küsse.

2. Recitatief Tenor

Welt! deine Lust ist Last,
Dein Zucker ist mir als ein Gift verhasst,
Dein Freudenlicht
Ist mein Komete,
Und wo man deine Rosen bricht,
Sind Dornen ohne Zahl
Zu meiner Seele Qual!
Der blasse Tod ist meine Morgenröte,
Mit solcher geht mir auf die Sonne
Der Herrlichkeit und Himmelswonne.
Drum seufz ich recht von Herzensgrunde
Nur nach der letzten Todesstunde!
Ich habe Lust, bei Christo bald zu weiden,
Ich habe Lust, von dieser Welt zu scheiden.

3. Aria Tenor

Mein Verlangen
Ist, den Heiland zu umfassen
Und bei Christo bald zu sein.
Ob ich sterblich' Asch und Erde
Durch den Tod zermalmet werde,
Wird der Seele reiner Schein
Dennoch gleich den Engeln prangen.

4. Recitativ Alt

Schluss ist schon gemacht:
Welt, gute Nacht!
Und kann ich nur den Trost erwerben,
In Jesu Armen bald zu sterben:
Er ist mein sanfter Schlaf!
Das kühle Grab wird mich mit Rosen decken,
Bis Jesus mich wird auferwecken,
Bis er sein Schaf
Führt auf die süße Himmelsweide,
Dass mich der Tod von ihm nicht scheide!
So brich herein, du froher Todestag!
So schlage doch, du letzter Stundenschlag!

5. Koor

Wenn es meines Gottes Wille,
Wünsch ich, dass des Leibes Last
Heute noch die Erde fülle,
Und der Geist, des Leibes Gast,
Mit Unsterblichkeit sich kleide
In der süßen Himmelsfreude.
Jesu, komm und nimm mich fort!
Dieses sei mein letztes Wort.

6. Koor

**Der Leib zwar in der Erden
Von Würmen wird verzehrt,
Doch auferweckt soll werden,
Durch Christum schön verklärt,
Wird leuchten als die Sonne
Und leben ohne Not
In himml'scher Freud und Wonne.
Was schadt mir denn der Tod?**

Gebod

Stil gebod

Onze Vader

Cantorij

Nachtlied Op. 138 nr. 3

Die Nacht ist kommen,
drin wir ruhen sollen;
Gott walt zu Frommen
nach sein'm Wohlgefallen,
daß wir uns legen
in sein'm Gleit und Segen,
der Ruh' zu pflegen.

Treib, Herr, von uns fern
die unreinen Geister,
halt die Nachtwach' gern,
sei selbst unser Schutzherr!
Schirm beid', Leib und Seel',
unter deine Flügel,
send' uns dein' Engel.

Laß uns einschlafen
mit guten Gedanken
fröhlich aufwachen
und von dir nicht wanken,
laß uns mit Züchten
unser Tun und Dichten
zu dein'm Preis richten.

Max Reger (1873-1916)

*De nacht is gevallen
waarin we moeten rusten;
God waakt over ons
in zijn barmhartigheid,
opdat wij ons neervlijen
en onder zijn zorg en zegen
kunnen rusten.*

*Heer, verjaag de boze geesten
ver van ons,
houd de wacht,
wees onze beschermer!
Beschermt zowel lichaam als geest
onder uw vleugels,
zend ons uw engelen.*

*Laat ons inslapen
met goede gedachten
vrolijk ontwaken
en niet aan u twijfelen,
laat ons met tucht
onze woorden en daden
tot uw eer zijn.*

Wij gaan staan

Zending en zegen

aan deze dienst werkten mee

Eline Welle *alt*
Adrian Fernandes *tenor*
Laurensorkest
Laurensantorij
Hayo Boerema *organist*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Joas van der Schoot *voorganger*

volgende cantatedienst

zondag 18 oktober 2026, 19:00 uur

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Ich geh und suche mit Verlangen BWV 49

Melchior Franck (1580-1639)

Zwei Hohelied-Motetten

Bobbie Blommesteijn *sopraan*

Benjamin Sattlecker *bas*

Laurensorkest & Laurenscontorij

Hayo Boerema *organist*

Wiecher Mandemaker *dirigent*

Ds. Harold Schorren *voorganger*

volgende muzikale vespers

zondag 27 september 2026, 19:00 uur

A Love Supreme

Muziek van John Coltrane (1926-1967) op het transeptorgel

Hayo Boerema *organist*

Ds. Joas van der Schoot *voorganger*

volgende evensong

zondag 4 oktober 2026, 19:00 uur

Laurens Ensemble

Hayo Boerema *organist*

Wiecher Mandemaker *dirigent*

Rev. Joas van der Schoot *voorganger*

volgende concerten van Laurens Symfonisch

vrijdag 25 en zondag 27 september 2026, 20:15 en 14:15 uur

Giuseppe Verdi (1813-1901)

Messa di Requiem

Aleksandra Kurzak *sopraan*

Annalisa Stroppa *mezzosopraan*

Dmytro Popov *tenor*

Georg Zeppenfeld *bas*

Rotterdams Philharmonisch Orkest

Laurens Symfonisch

Lahav Shani *dirigent*

De Doelen Rotterdam

Meer informatie en tickets via www.rotterdamsphilharmonisch.nl

belangrijke mededeling

Laurens Vocaal is voor de organisatie van de cantatediensten afhankelijk van particuliere giften en subsidies van diverse instanties. Wij vragen voor deze cantatedienst uw vrijwillige gift aan de uitgang. Een cantatedienst kost gemiddeld € 11000.

Om uit de kosten te komen is een bijdrage van gemiddeld **€ 40** per bezoeker nodig! Wilt u uw gift voor deze cantatedienst liever overmaken? Dat kan op Iban nummer NL93 ABNA 0640755666, t.n.v. Stichting Laurens Vocaal te Rotterdam.

U kunt nu ook direct geven via Tikkie. Zo werkt het: Open de camera-app van uw mobiel (of gebruik uw Tikkie-app of QR-scanner). Richt uw camera op onderstaande QR-code. De code wordt automatisch gescand.

De Stichting Laurens Vocaal Rotterdam is een culturele ANBI.

Alvast bedankt voor uw royale bijdrage!

zakelijk geïnteresseerd?

Bent u ook zakelijk geïnteresseerd? Bekijk dan onze case for support op <https://www.laurensvocaal.nl/doemee> of scan de QR code hieronder.

Toelichting

J.S. Bach – Komm, du süße Todesstunde BWV 161

Inleiding

Cantate 161 is een van Bachs vroege cantates, geschreven te Weimar voor de zestiende zondag na Trinitatis (27 september 1716), uit hoofde van Bachs verplichting, sinds zijn benoeming in maart 1714 tot concertmeester van de hofkapel, om maandelijks een cantate te componeren.

Het is één van de meest uitgevoerde cantates, dus misschien ook wel een van de mooiste, in elk geval een uiterst fijnzinnige.

Haar karakter van 'vroege Bachcantate' blijkt o.m. uit het ontbreken van een openingskoor en het gebruik van blokfluiten, die Bach bij een heruitvoering in Leipzig verving door de modernere traverso's. Ook het libretto van de Weimarer hofdichter en -bibliothecaris Salomon Franck (1659-1725) heeft een kwaliteit die Bachs Leipziger tekstdichters zelden haalden.

De evangelietekst voor deze zondag is Lucas 7: 11-17, waarin Jezus de gestorven jongeling te Nain uit de doden opwekt. Het toenmalig lutheranisme las deze tekst niet als verslag van een tot vreugde en dankbaarheid stemmend, levensbevestigend wonder, maar als metafoor: ook wij zullen, eenmaal overleden, door Christus worden opgewekt, en daarom mag dat sterven zo snel mogelijk komen. De tekst vormde de rechtvaardiging van het (ook in Bachs cantates) wijdverbreide doodsverlangen, Todessehnsucht: hoe korter hier, hoe eerder daar, in het eeuwige leven bij Christus. Voor dit verlangen naar de zoete dood lijken de blokfluiten, 'flauti dolce', het passende instrument.

Later, in Leipzig, heeft Bach deze cantate ook nog geschikt bevonden voor het feest van Mariä Reinigung (Maria Lichtmis) omdat op die dag het verhaal wordt gelezen van de ontmoeting van Maria en de pasgeboren Jezus in de tempel met Simeon, die daarbij te kennen geeft nu rustig te kunnen sterven nu hij de beloofde Messias eenmaal heeft aanschouwd.

1. Aria Alt

De cantate opent niet met een koor op de bijbeltekst, maar direct met een aria voor de alt over de in Bachs tijd vertrouwde interpretatie daarvan: *Komm, du süße Todesstunde*. Door de aria heen speelt het orgel met een uitkomende stem, het *sesquialter* register, een bekende koraalmelodie van Hans Leo Hassler (1601). Dit tekstloze citaat zullen Bachs toehoorders - daar kon hij op rekenen - direct hebben 'verstaan', namelijk als melodie van het bekende stervenskoraal *Herzlich thut mich verlangen nach einem sel'gen End* (Christoph Knoll, 1611, hierboven tussen [] afgedrukt). De orgelpartij ondersteunt dus de subjectieve bede van de alt met de objectiviteit van het kerklied: zo zingen wij immers allen. Voor de hedendaagse toehoorder is deze associatie niet meer vanzelfsprekend: wij kennen de melodie immers vooral als die van het lijdenskoraal *O Haupt voll Blut und Wunden*, dat in Bachs Matthäus-Passion wel vijf keer klinkt. Wij zouden dus meer geholpen zijn met Bachs praktijk bij een latere, Leipziger heruitvoering van BWV 161: sopranen zingen de melodie op de tekst. De koraalmelodie in altaria (1) heeft trouwens niet alleen een direct muzikale functie, maar ook een architectonische: omdat het vierde couplet van dit koraal aan het slot van de cantate wordt gezongen,

legt de melodie een accolade over het geheel. Bovendien blijken de markante eerste zeven noten van de koraalmelodie eigenlijk ten grondslag te liggen aan diverse thema's die in de cantate zullen klinken. Luister bijvoorbeeld hoe de hoofdnoten van het zuchtende, smachtende motief (*Seufzer*) waarmee de blokfluiten en de alt de cantate openen deze melodie volgen.

In de tekst van de altaria (*Honig aus des Löwens Munde*) maakt librettist Franck een wel zeer geleerde toespeling op een vers uit het oudtestamentische bijbelboek Richteren (14: 8), waar wordt verhaald hoe Simson enkele dagen nadat hij met blote handen een jonge leeuw had gedood in de mond van het kadaver een bijennest en zelfs honing aantrof: zo zal ook mijn dood zoet en levenbrengend zijn.

2. Recitatief Tenor

In het *seccorecitatief* verklaart de tenor zijn afkeer van de wereld in krasse tegenstellingen: *Lust/Last, Dornen/Rosen, Gift/Zucker*; en tegenover *Freude* staat *Komete*, een onheilsteken. Na allerlei tekst schilderende details eindigt het recitatief met een *arioso* voorgedragen *Lust, von dieser Welt zu scheiden*, dat de continuobas onderstreept met een wiegend figuurtje dat maar niet van zijn laagste toon (de laagste cellotoon, C), de wereld, kan loskomen.

3. Aria Tenor

Het thema van de door strijkers begeleide tenoraria vertoont opnieuw de eenheid stichtende kwartsprong annex vier dalende noten. Nog voor de tenor zijn *Verlangen* heeft uitgesproken, is dit muzikaal al te horen in de lange voorhouding in de themakop. De toon is minder klaaglijk dan in altaria (1), veeleer troostrijk en aanvaardend, van een ingetogen vergeestelijkte vreugde.

4. Recitatief Alt

Het door alle instrumentalisten begeleide recitatief van de alt herbergt in zijn slot een opmerkelijk hoogtepunt in deze cantate. Maar daaraan vooraf gaat o.m. een plastische uitbeelding van het in slaap vallen (de dood is een tijdelijke slaap) met dalende muzikale lijnen voor allen, en vervolgens van de opwekking met energiek omhoog lopende lijnen. En dan klepelen ten slotte de doodsklokjes van het stervensuur, met tinkelende blokfluiten en pizzicato strijkers.

5. Koor

Nu pas, in de bevrijdende en optimistische slotfase van deze cantate, met het uitzicht op onsterfelijkheid en de hereniging met Christus, komt het koor in actie, begeleid door twee vrolijke fluiters, die aanvankelijk weliswaar nog even herinneren aan het smachtende motief waarmee ze de cantate openden, maar vervolgens het eenvoudige en pretentieloze vierstemmige lied van het koor versieren met dartelee tweëndertigsten als verbeeldten zij de ten hemel klapwiekende ziel.

6. Koraal

Met het slotkoraal keert de toonaangevende *Herzlich*-melodie weer terug, thans boven het vierde couplet van Christoph Knolls lied. Maar de gebruikelijke vocaal-vierstemmige zetting met *colla parte* ondersteunende instrumenten wordt hier tot vijfstemmigheid uitgebreid door een snelle versierende melodie vol syncopes, met het doordringende timbre van de twee unisono (dus altijd een héél klein beetje vals) spelende blokfluiten. Behalve een melodische hebben de blokfluiten ook een opvallende harmonische functie. De koraalmelodie staat in een - ernstige, strenge -

oude kerktoonsoort, het Frygisch: een melodie zonder kruizen of mollen, die echter niet (zoals tonale junks verwachten) op een A (in mineur) of een C (in majeur) begint en eindigt, maar op een E. De fluiten echter fietsen daardoorheen met een moderne, tonale melodie. Zij omhullen het donkere koraal als het ware met het lichte aureool van de opstanding.

Eduard van Hengel

Max Reger – Nachtlied

'De protestanten weten niet wat zij aan hun koraal hebben', aldus Reger (1873-1916). Merkwaardig is dat de enige componist van betekenis van die tijd die zich tot het Protestantse (Lutherse) koraal voelde aangetrokken (zie onder meer de grote koraalfantasieën voor orgel *Ein feste Burg*, *Wie schön leuchtet der Morgenstern*, *Wachet auf, ruft uns die Stimme*) katholiek was!

Op instigatie van F. Spitta, vanaf 1887 hoogleraar in de theologie aan de universiteit van Straatsburg en leider van de studentengemeente aldaar, schreef Reger zijn *Choralkantaten zu den Hauptfesten des evangelischen Kirchenjahres*. Vermoedelijk moeten we in die context ook zijn *Acht geistliche Gesänge* op. 138 plaatsen (gecomponeerd in 1914), waaruit vanavond het *Nachtlied* wordt gezongen. Reger staat als typische representant van de late romantiek bekend. Daarmee verbonden is zijn fascinatie voor het contrapunt van Bach. Reger werd, vooral op grond van zijn koraalbewerkingen, wel de 'tweede Bach' genoemd.

In de laatste dagen van zijn korte leven is hij nog bezig geweest met het corrigeren van drukproeven van deze 'protestantse' a cappella motetten. Naast zijn sterfbed vond men de gecorrigeerde drukproef van het eerste motet uit de bundel op. 138: 'Der Mensch lebt und besteht nur eine kleine Zeit'.

Ook literair is Reger verbonden geweest met de protestantse traditie, gelet op de namen van de dichters van de *Geistliche Gesänge*. Om ons te beperken tot het *Nachtlied*: Petrus Herbert (1566). Hij behoorde tot de kring van de Boheemse Broeders. De melodie die Herbert bij zijn tekst schreef verradt de sterke invloed van het Geneefse psalter. Reger heeft deze melodie overigens niet gebruikt. *Nachtlied* is geschreven voor vijfstemmig koor (SATBB). De drie strofen van het gedicht zijn in de opbouw duidelijk te horen. Alles draagt bij tot een ongekennde expressie: harmonie, stemvoering, dynamiek, tempo. Het motet is homofoon geschreven, maar net als Bach slaagt Reger erin de harmonieën op zo'n virtueuze manier met elkaar te verbinden, dat elke stem zijn eigen bijna melodische lijn krijgt.

Reger stak dan ook zijn bewondering voor Bach niet onder stoelen of banken: 'BACH ist Anfang und Ende aller Musik' heeft hij over hem gezegd.

Barend Schuurman